

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗ

Νέα έκδοση συμπληρωμένη

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Κρυμμένα

Ἄπ' ὅσα ἔλαμα με ἀπ' ὅσα εἶδα
να μὴ γινώσκουνε νὰ βροῦν στὸ ἦμαρ.
Ἐμπόδιο δίδουναι καὶ μιλαγέρωνε
τὲς πράξεις καὶ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μου.
Ἐμπόδιο δίδουναι καὶ σταματοῦσε με
πολλὲς φορές ποῦ σήματα νὰ αἶω.
Ἢ πρὸ ἀπελευθέρωσής μου πρᾶγμα
καὶ τὰ γραφίσματα μου εἰς πρὸ σκοτεινὰ —
ἀπὸ ἐνὶ μονάχῃ θὰ με νοιώσουν.
Ἀλλὰ ἴσως δὲν ἔξισται νὰ καταβῇ
τίσιν ἐροῦν καὶ πόσο κόπος νὰ με μαΐδουν.
Καλὸς — σὲν λευκωτέρα κοινωρία —
κανένας ἄλλος καρτωμένος σὰν ἐμένα
βέβαια θὰ βανῇ κ' ἐχέθωρα θὰ κέρει.

1863 17/29 Απριλίου: Γεννιέται στην Αλεξάνδρεια ο Κωνσταντίνος Καβάφης, ένατο και τελευταίο παιδί του Πέτρου και της Χαρίκλειας Καβάφη. Οι γονείς του κρατάνε από φαναριώτικες οικογένειες της Πόλης.

Ο πατέρας του, Πέτρος-Ιωάννης, γεννήθηκε το 1814 στη Θεσσαλονίκη, όπου βρίσκονταν περαστικοί οι κωνσταντινουπολίτες γονείς του, και πέθανε το 1870. Ασχολιόταν με το εμπόριο (σιτάρι και μπαμπάκι), διηύθυνε τον οίκο «Καβάφης και Σία», ήταν σημαντικό πρόσωπο της αλεξανδρινής παροικίας και είχε αποκτήσει φήμη για την τιμιότητά του. Γράφει γι' αυτόν ο ποιητής το 1903, στο *Memorandum*, ένα κείμενο γραμμένο στα αγγλικά και βραχυγραφημένο: «Λίγα χρόνια μετά την εγκατάσταση του αδελφού του, Γεωργίου, στην Αγγλία, έφυγε από την Κωνσταντινούπολη, έπειτα από πρόσκληση του τελευταίου. Έγινε κατ' αρχήν υπάλληλος του εμπορικού οίκου, του Ιωνίδη, εάν δεν απατώμαι, και κατόπιν έμπορος, συνεταίρος του αδελφού του. Έκαμε πολλά ταξίδια στην ηπειρωτική Ευρώπη, και έμεινε μεγάλα διαστήματα στο Παρίσι για λόγους αναψυχής. Σε ηλικία 36 ετών ενυμφεύθη στην Κωνσταντινούπολη την Χαρίκλεια Φωτιάδη, το 1849. Τον πρώτο χρόνο του εγγάμου βίου του τον πέρασε στην Κωνσταντινούπολη, όπου και εγεννήθη ο πρώτος του γιος, ο Γεώργιος. Επέστρεψε έπειτα για λίγους μήνες στην Αγγλία, όπου διηύθυνε την εταιρία Cavanfy & Co. στο Λίβερπουλ.

»Περίπου δύο χρόνια μετά τον γάμο του, έφερε και την σύζυγό του στην Αγγλία· έπειτα επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη για υποθέσεις, και η σύζυγός του έμεινε στο σπίτι του αδελφού του, Γεωργίου, στο [...] του Λονδίνου, όπου εγεννήθη ο δεύτερος γιος τους, ο Πέτρος-Ιωάννης.

»Έμεινε έπειτα με την σύζυγό του στο Λίβερπουλ, όπου εγεννήθη ο τρίτος γιος τους, ο Αριστείδης, στην οδό Breadford. Περί το 1855 ο Πέτρος-Ιωάννης εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Εκεί εγεννήθηκαν τα άλλα παιδιά του, εκτός από τον Ιωάννη-Κωνσταντίνο [τον Τζων] που εγεννήθη στην Κωνσταντινούπολη. Τα παιδιά που γεννήθηκαν στην Αλεξάνδρεια ήταν: η Ελένη (απέθανε σε βρεφική ηλικία), ο Αλέξανδρος, ο Παύλος (απέθανε σε βρεφική ηλικία), ο Παύλος, και ο Κωνσταντίνος (ο υποφαινόμενος συγγραφέας). Η πρώτη του κατοικία στην Αλεξάνδρεια ήταν η Maison Zizinia, επί της πλατείας Μωχάμεντ Άλη. Το 1860 μετακόμισε στην Maison Zogheb, επί της οδού Σερίφ Πασά. Δεν άργησε να γίνει ένας εκ των επιφανών εμπόρων της Αλεξανδρείας, αν όχι ο επιφανέστερος. Εξούσε με μεγάλες πολυτέλειες, ξοδεύοντας κατ' έτος ποσά που εφάινοντο στους άλλους μια μικρή περιουσία. Ο αριθμός των υπηρετών που είχε στο σπίτι του, οι άμαξες, οι ακριβοπληρωμένοι ιδιωτικοί παιδαγωγοί των τέκνων του, τα πολυτελή έπιπλα και οι διασκεδάσεις του, ήταν τέτοια, που ελάχιστοι μπορούσαν να τα διαθέσουν εκείνη την εποχή όπου άρχιζε η ιστορία της σύγχρονης Αλεξανδρείας. Είχε ευρύ κύκλο

Η Χαρίκλεια Καβάφη στα πρώτα χρόνια του γάμου της, στην Αγγλία
(Αρχείο Καβάφη)

γνωριμιών, και με την οικονομική του επιφάνεια και την θέση του, επέτυχε να γίνει ακουστός σε όλες σχεδόν τις ελληνικές παροικίες της Ανατολής. Έκτοτε, εγκαταστάθηκε στην Αίγυπτο, έκανε ταξίδια κάθε καλοκαίρι, και τον χειμώνα πήγαινε συχνά στο Κάιρο. Ήταν φίλος του αντιβασιλέως της Αιγύπτου, Ισμαήλ Πασά, ο οποίος του απένειμε το παράσημο Μετζί-διέ (4ης τάξεως). Ήταν από τους ιδρυτές της ελληνικής παροικίας της Αλεξανδρείας (βλ. Τσοκόπουλος,...). Φαίνεται πως δεν έχαιρε ποτέ πραγματικά καλής υγείας. Απέθανε σε ηλικία 56 ετών, τον Αύγουστο του 1870.

»Ο Πέτρος-Ιωάννης απέκτησε πρώτα την ελληνικήν ιθαγένεια και έπειτα την βρετανική. Την δεύτερη ιθαγένεια την απέκτησε περί τα τέλη της δεκαετίας του '40. Ο συγγραφεύς έχει στην κατοχή του ένα διαβατήριο του Πέτρου-Ιωάννου, εκδοθέν το 1850.

»Ήταν μάλλον υψηλού αναστήματος, με εμφάνιση συμπαθητική και αρχοντική. Ο υποφαινόμενος συγγραφεύς τον ενθυμείται αμυδρώς. Έως το 1882 εσώζετο η προσωπογραφία του, μια ελαιογραφία Ιταλού ζωγράφου, αλλά κάηκε κατά την διάρκεια της εξεγέρσεως του Άραμπι. Υπάρχουν επίσης ολίγες φωτογραφίες του Πέτρου-Ιωάννη, η μία ωραιότατα μεγεθυμένη.

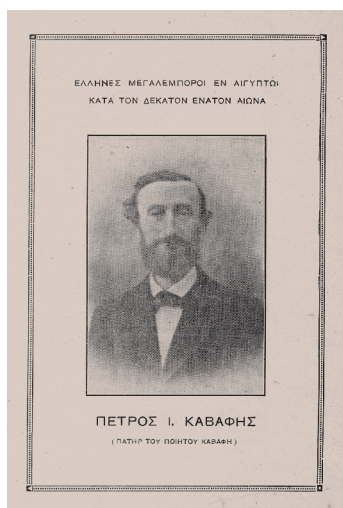
»Ο Πέτρος-Ιωάννης εγνώριζε καλά την αγγλική, την γαλλική, την ελληνική και την ιταλική, και ομιλούσε την τουρκική και την αραβική.» (Λεύκωμα).

Η νεότερη έρευνα εντόπισε ότι, ανάμεσα στα έτη 1827-1847, ο Πέτρος-Ιωάννης είχε εγκατασταθεί στην Ερμούπολη της Σύρου (όπου προφανώς ο παππούς του ποιητή είχε μεταφέρει τις εμπορικές του δραστηριότητες), από όπου και ξεκίνησε την εμπορική του σταδιοδρομία.

Σε άλλο κείμενο για τα γενεαλογικά της οικογένειάς του γραμμένο στα 1909-1911, ο Καβάφης συμπληρώνει: «Στην Αλεξάνδρεια η οικογένεια του Πέτρου-Ιωάννου Καβάφη (η πατρική μου) κατοίκησεν απ' τα 1860 ίσα με τα 1872 σ' ένα σπίτι με δύο πατώματα στην Οδό Σερίφ (εκεί εγεννήθηκα: εκάηκε το σπίτι· στον τόπο του είναι η οικοδομή αρ [...]). Το κάθε πάτωμα είχε έξι ή επτά κάμαρες. Εζούσεν ο Πέτρος-Ιωάννου Καβάφης (ο πατέρας μου) μεγάλα. Το σπιτικό του είχε Γάλλο παιδαγωγό, Αγγλίδα νάρσα, υπηρέτας γραικούς ως τέσσερις πέντε, χώρια Ιταλόν αμαξά κι Αιγύπτιον σεΐση. Τα έπιπλά του, τ' αμάξια του, τ' ασημικά, τα υαλικά ήσαν με λούσο σπάνιο τότε μεταξύ των Γραικών. Η περιουσία του όμως ήταν μικρή και ολίγα άφησεν αποθνήσκοντας. Αλλά εκέρδιζε πολλά και τα εξόδευεν αφθόνως βαστώντας στην κοινωνία υψηλό βαθμό μεγαλεμπόρου. Εσύχναζε και στην Αντιβασιλικήν Αυλήν του Ισμαήλ πασά.»

Η μητέρα του ποιητή περιγράφεται ως μικρόσωμη αλλά πολύ κομψή και φιλάρεσκη. Όταν παντρεύτηκε ήταν δεν ήταν 15 χρονών. Λέγεται ότι είχε καημό να αποκτήσει κόρη, γι' αυτό έκανε εννιά παιδιά – τα οκτώ τής βγήκαν αγόρια. Το μοναδικό κορίτσι που απέκτησε πέθανε βρέφος. Όταν γεννήθηκε ο Κωνσταντίνος, τον κανάκευε και τον έντυνε σαν κορίτσι. Γράφει γι' αυτήν ο Καβάφης στο *Memorandum*: «Η Χαρίκλεια εγεννήθη το 1835 στα Υψωμαθεία, στο Γενίκιοϊ» [...].

»Υπανδρεύθη σε ηλικία 14 ετών. Τα δύο πρώτα χρόνια του εγγάμου βίου της τα επέρασε στην Κωνσταντινούπολη, στο σπίτι της πεθεράς της. Στο ίδιο σπίτι (στο Πέραν), έμενε

Από τα Παναιγύπτια, 1930

η ανύπανδρη Ρωξάνδρα, ο Δημήτριος με την σύζυγό του, και ο Πέτρος που ήταν χήρος. Ο Δημήτριος καβγάδιζε διαρκώς με τη γυναίκα του, και σε γενικές γραμμές η παραμονή της νεαρής νύφης στο σπίτι της πεθεράς της δεν ήταν ευχάριστη. Το 1852 επήγε στην Αγγλία μαζί με τον σύζυγό της. Καθ' οδόν έκαμαν μια μεγάλη στάση στο Παρίσι, το οποίον εντυπώσισε την νέα, που έως τότε δεν είχε γνωρίσει τον κόσμο έξω από το Πέραν. Έμειναν μερικούς μήνες στο Λονδίνο, σε ενοικιαζόμενα δωμάτια, θαρρώ. Στο Λίβερπουλ έμειναν επί της οδού Breadford. Εζούσαν ήσυχα και απομονωμένα: ασφαλώς δεν ήταν η ιδεώδης ζωή για μια κοπέλα 16 ετών. Η Χαρίκλεια έπιασε ολίγες γνωριμίες· εξ αυτών, έχω ακουστά προπάππων την κυρία Ιωάννου Σκυλίτση (απέθανε στην Αλεξάνδρεια το 1897) και την κυρία Κωστή Ράλλη (η οποία ζει ακόμη στο Λίβερπουλ). Ο Πέτρος-Ιωάννης προσέλαβε διδασκάλους για την γυναίκα του. Την έμαθαν αγγλικά, γαλλικά και ζωγραφική. Το 1854 ή το 1855, έφυγε με τον σύζυγό της και εγκαταστάθηκαν στην Αλεξάνδρεια [...]

»Την επομένη της αφίξεώς της, η Χαρίκλεια Καβάφη έκαμε την εμφάνισή της σε έναν μεγαλοπρεπή χορό, στου κυρίου Pastres. Η αλεξανδρινή κοινωνία δεν άργησε να αναγνωρίσει την Χαρίκλεια Καβάφη ως την ωραιότερα γυναίκα της Αλεξανδρείας. Ορισμένες φωτογραφίες της από την εποχή εκείνη, παρά την ατελή φωτογραφική μέθοδο των δεκαετιών '50 και '60, δείχνουν πως υπήρξε πράγματι ωραιοτάτη.» (Λεύκωμα).

1864 28 Μαΐου: Βαφτίζεται ο Καβάφης, με νονά την εξαδέλφη του Αμαλία Πιταρίδου.

1870 10 Αυγούστου: Πεθαίνει ο πατέρας του. «Η περιουσία του όμως ήταν μικρή και ολίγα άφισεν αποθνήσκοντας. Πολλοί παρατηρούν ότι ο μικρότερος γιος έλεγε σχετικά πως ο πατέρας του άφησε λίγα σε σύγκριση με τις τεράστιες περιουσίες που είχαν αφήσει άλλοι άνθρωποι της δικής του κοινωνικής τάξεως. Είναι, όμως, πολύ πιθανόν ότι αυτά που άφησε στη χήρα του και στα παιδιά του πολύ λίγο τους επαρκούσαν. Λίγο αργότερα επρόκειτο να τα χάσουν κι αυτά τα λίγα. Ο ποιητής, που ήταν μόνο επτά χρονών το 1870, θυμόταν τον πατέρα του “πολύ αμυδρά” και τον έχει περιγράψει σαν ένα “μάλλον υψηλό άνδρα, με μορφή ευχάριστη που ξεχώριζε”. Αλλά ποτέ δε φαίνεται να ξέχασε ότι είχε γεννηθεί γιος ενός πλούσιου ανθρώπου.» (Βιογραφία).

1872 Η Χαρίκλεια Καβάφη μετακινείται με τα παιδιά της από την Αλεξάνδρεια στο Λίβερπουλ, όπου θα παραμείνει για δύο χρόνια στο 12, Balmoral Road, Fairfield. «Το σπίτι είχε οκτώ δωμάτια και έναν μικρό κήπο μπροστά. Ήταν μάλλον φθηνό σπίτι, το ενοίκιο δεν υπερέβαινε τις 65 λίρες τον χρόνο. Η κατάσταση της οικογένειας ήταν μάλλον δυσχερής [...]» (Memorandum).

1874 Η Χαρίκλεια Καβάφη μετακινείται με τα παιδιά της στο Λονδίνο (15, Queensborough Terrace, Hyde Park). «Ήταν ένα σπίτι δέκα δωματίων, με ετήσιο ενοίκιο 220 λίρες στερλίνες [...] Η ζωή της ήταν εκεί λίγο πιο χαρούμενη απ' ό,τι στο Λίβερπουλ. Πήγαινε κάπου κάπου σε θέατρα και δεξιώσεις που έδιναν οι Έλληνες μεγαλέμποροι.» (ό.π.). Το 1875, στο σπίτι αυτό, όπου είχε μείνει ο ποιητής, εντοιχίστηκε αναμνηστική πλάκα.

- 1876** Οικονομικό κραχ στην Αίγυπτο. Διαλύεται ο οίκος «Καβάφης και Σία». Η οικογένεια χάνει όλη σχεδόν την περιουσία της σε «ατυχείς επιχειρήσεις». Η Χαρίκλεια με τα παιδιά της ξαναγυρίζουν στο Λίβερπουλ, για περίπου ένα χρόνο. Σημειώνει ο ποιητής: «Η οικονομική κατάσταση της οικογένειας βελτιώθηκε κάπως το 1874 και το 1875, αλλά μια κρίση το 1876 ανάγκασε την οικογένεια να πουλήσει τα έπιπλα και ένα μέρος των σκευών, και να επιστρέψει στο Λίβερπουλ. Εδώ η Χαρίκλεια έμεινε ένα χρόνο (από τα τέλη του 1876 έως τα τέλη του 1877) στον αριθμό 45 της οδού Huskinson, κοντά στην οδό Myrtle· στο διάστημα αυτό, τα λίγα που απέμειναν από την περιουσία της ίδιας και των τέκνων της (3000 λίρες) εξανεμίσθηκαν σε ατυχείς επιχειρήσεις.» (ό.π.).
- 1877** Στα τέλη του χρόνου επιστρέφουν στην Αλεξάνδρεια. «Έπειτα από τριήμερη παραμονή στο Λονδίνο, στο Charing Cross Hotel, η οικογένεια επήγε στο Παρίσι (Hôtel du Louvre) όπου έμεινε δύο ημέρες, και έπειτα στην Μασσαλία, όπου έμεινε ένα δεκαπενθήμερο (Grand Hôtel). Η μάλλον παρατεταμένη παραμονή τους εδώ, οφείλετο στην –μάταιη, όπως αποδείχθηκε– ελπίδα να καταφέρουν να εγκατασταθούν στην Μασσαλία. Η Χαρίκλεια Καβάφη προσπάθησε επιμόνως να εξασφαλίσει υπόσχεση ενισχύσεως από κάποιον Έλληνα έμπορο της Μασσαλίας, γνωστόν του Πέτρου που ήταν χρηματιστής. Τόσον οι δικές της προσπάθειες, όσον και των παιδιών της δεν απέδωσαν τίποτα, και περί τα τέλη Σεπτεμβρίου η οικογένεια ξεκίνησε για την Αλεξάνδρεια, με το ατμόπλοιο.» (ό.π.).
- 1879** Η οικογένεια εγκαθίσταται σε διαμέρισμα της λεωφόρου Ραμλίου 32 (τώρα λεωφόρος Ζαγλούλ 15).

15, Queensborough Terrace
(Σκίτσο από το περ. του Λονδίνου
The Greek Gazette)

1881 Για τις σπουδές του Καβάφη δεν ξέρουμε πολλά πράγματα. Είναι βέβαιο πως το σχολικό έτος 1881-2 ήταν μαθητής στο «Λύκειο Ερμής», εμπορική σχολή που διηύθυνε ο Κωνσταντίνος Παπαζής. Εκεί φοιτούν και οι φίλοι του, Μικές Ράλλης (γιος του προέδρου της κοινότητας), Στέφανος Σκυλίτσης, ίσως και οι Τζων Π. Ροδοκανάκης και Κίμων Περικλής.

Την ίδια χρονιά δανείζεται βιβλία από τις βιβλιοθήκες της Αλεξάνδρειας. Αρχίζει να συνθέτει ένα ιστορικό λεξικό, που θα σταματήσει στη λέξη Αλέξανδρος.

1882 11 Ιουνίου: Εξέγερση στην Αλεξάνδρεια, που καταλήγει στον βομβαρδισμό της πόλης από τον βρετανικό στόλο. Η καταστροφή ολοκληρώνεται από πυρκαγιά. Η Χαρίκλεια Καβάφη με τα παιδιά της φεύγουν για την Κωνσταντινούπολη, όπου φιλοξενούνται στο σπίτι του πατέρα της, Γεωργάκη Φωτιάδη. Το διαμέρισμά τους στην Αλεξάνδρεια καίγεται. Για το ταξίδι Αλεξάνδρεια-Κωνσταντινούπολη υπάρχει, ανέκδοτο μέχρι στιγμής, ημερολόγιο του Καβάφη, γραμμένο στα αγγλικά, που έχει τίτλο: *Constantinopoliad – an epic*. Το ημερολόγιο αρχίζει την Παρασκευή, 23 Ιουνίου 1882, και τελειώνει στις 8 Ιουλίου του ίδιου χρόνου. Επιλέγουμε χαρακτηριστικά αποσπάσματα, μεταφρασμένα στα ελληνικά, από το *Λεύκωμα*:

23 Ιουνίου: «Πριν από την αναχώρηση.

»Η ώρα 3.30 μ.μ. Ο Τζων και ο Πόλης λείπουν. Ο Αλέξανδρος κάθεται στο τραπέζακι μου και γράφει· ο Αριστείδης κάθεται σ' ένα μπαούλο και διαβάζει· η μαμά είναι στο δωμάτιό της και φτιάχνει τις βαλίτσες. Φεύγουμε την Τρίτη για την Κωνσταντινούπολη, και επικρατεί γενικό χάος. Συμμαζέψαμε όσα πράγματα δεν μας ήταν απαραίτητα και τα βάλαμε σε μια μεγάλη ντουλάπα στο δωμάτιο του Αλέξανδρου. Ο Τζώννης, ο Αλέξανδρος, ο Αριστείδης και εγώ ταχτοποιήσαμε τα πράγματά μας ξαποστέλλοντας τα ρούχα σ' ένα portemanteau το οποίο έχει αρχαιολογική αξία, αφού, κατά τη μαμά, συνοδεύει την οικογένεια εδώ και 35 χρόνια, και τα ασπρόρουχα σ' ένα τσίγκινο κιβώτιο. Έχουμε κρατήσει θέσεις στο Αυστριακό πλοίο S/S "Castore". Αλλά, αν και έχουμε κλείσει τις θέσεις μας κι έχουμε ετοιμάσει τα πράγματά μας, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι θα φύγουμε. Πριν από μια ώρα η μαμά και ο Αλέξανδρος αποφάσισαν, πλήρεις σοβαρότητας, να μείνουν εδώ και μόλις που μεταπείστηκαν από τις διαμαρτυρίες του Παύλου, για τον παραλογισμό της αποφάσεώς τους. Ο λόγος για τον οποίο το ταξίδι αυτό δεν μας φαίνεται και τόσο ευπρόσδεκτο είναι η Αδεκαρία. Ξεκινάμε με κάτι πάρα πάνω από £100. Γι' αυτό κι έχουμε κατεβάσει μούτρα και αναλογιζόμαστε την Κωνσταντινούπολη σαν αυτούς που λένε:

«Αυτή η χώρα η μακρυνή που απ' τη γη της
κανένας ταξιδιώτης δεν γυρνά» (Cowper)

23 Ιουνίου, Παρασκευή

24 Ιουνίου: »Ο Παύλος επήγε από τα γραφεία της Εταιρίας του Αυστριακού πλοίου για να πάρει τα εισιτήριά μας, αλλά του είπαν να περάσει πάλι αργότερα, το απόγευμα, καθώς υπάρχει τέτοιος συνωστισμός που είναι αμφίβολο αν θα βρεθεί θέση για εμάς. Ο Παύλος γύρισε στο σπίτι έξαλλος και έψεξε τον Αλέξανδρο σκαιότατα για την έλλειψη θέσεων στο πλοίο, την οποία αποδίδει στην κακεντρεχή επιρροή που είχε ένας κάποιος

ρευματισμός για τον οποίο παραπονιέται τελευταία ο Αλέξανδρος. Η πλειοψηφία του Οικογενειακού Συμβουλίου υιοθέτησε αυτή τη θέση, και δεν μπορώ να πω ότι τα ισχυρά επιχειρήματα στα οποία στηρίζεται με αφήνουν αδιάφορο. Η “Γουρσουζιά” (αγγλιστί, ill-luck) πάντα εθεωρείτο καθοριστικός παράγων στη μοίρα του σπιτιού μας, και κανένας βέρος Καβάφης δεν μπορεί να την μνημονεύσει άνευ φόβου. Ο Αλέξανδρος –αν και χρησιμοποιεί το επιχειρήμα αυτό εναντίον των άλλων σχεδόν καθημερινά– φαίνεται να αντιμετωπίζει την κατηγορία αυτή με σθεναρότητα, αρνούμενος να παραδεχτεί ότι το πλοίο είναι γεμάτο για οποιανδήποτε άλλη αιτία εκτός από το χέρι της Μοίρας που εμποδίζει την αναχώρησή μας· αλλά μάταια – κανείς δεν τον ακούει κι η φωνή του χάνεται σαν την

“φωνή του ναυαγίου σε μια φουρτουνιασμένη θάλασσα!”

»Οι προετοιμασίες μας πάντως προχωρούν κανονικά. [...] Αν και οι πολιτικές εξελίξεις έχουν κάπως ηρεμήσει τελευταία, υπάρχουν σοβαροί λόγοι ανησυχίας. Ο κόσμος φεύγει κατά χιλιάδες και τα μαγαζιά κλείνουνε κατά εκατοντάδες. Στο Κάιρο δεν κυκλοφορεί κανένα όχημα στους δρόμους. Όλες οι μεγάλες κεφαλές είναι τώρα στην Αλεξάνδρεια – ο Ραγκέτ Πασά, ο νέος Πρωθυπουργός· ο Χεδίβης ο Ντερβίς Πασά, ο Αρμοστής του Σουλτάνου· ο Άραμπι Πασά, Υπουργός Στρατιωτικών και ο ουσιαστικός δικτάτορας της Αιγύπτου – αλλά η παρουσία τους δεν είναι και τόσο καθησυχαστική. Ο Ραγκέτ, ο Χεδίβης, ο Ντερβίς, είναι ανδρείκελα: όλη η δύναμη είναι στα χέρια του Άραμπι. Όταν κυκλοφορεί δημόσια, οι Άραβες τρέχουν στο διάβα του κατά χιλιάδες για να τον δουν έστω κι από μακριά – σαν τους Ρωμαίους του Σαίξπηρ περνούν τη μέρα τους περιμένοντας

“Τον μέγα Πομπήιο να δούνε της Ρώμης τες οδούς να διαβαίνει”.

Να ιδούμε πόσον καιρό ο “μέγας Πομπήιος” θα χαρεί την κυριαρχία του!

25 Ιουνίου: »Παρελήφθησαν τα εισιτήρια. Την Τρίτη θα επιβαίνουμε στο “Castore” και

“Την πόλη την επτάλοφη ζητώντας

Πολεμάμε, κατακτούμε μέχρι να λευτερωθούμε”

δηλ. μέχρι να γυρίσουμε πάλι. Με την ευκαιρία, θα πρέπει ο αναγνώστης αυτών των σημειώσεων να είναι πλήρως ικανοποιημένος όσον αφορά στις ποιητικές αναφορές – μία ιδιότητα στην οποία δεν με παραβγαίνει κανείς εκτός από τον κ. Silan Wagg.

[...]

»Καθώς δεν έχω τίποτα καλύτερο να κάνω, να παρουσιάσω τους κυριότερους συγγενείς μου στην Κωνσταντινούπολη.

»Γεώργιος Φωτιάδης, ο παππούς μου, 82 ετών, κτηματίας (“μια φορά κι έναν καιρό”· τώρα ιδιοκτήτης μόνον δύο ακινήτων)· Φώτιος Φωτιάδης, ο γιος του, μέχρι τούδε Υπο-διοικητής του Βύζα – ίσως να συνεχίζει να είναι ακόμα· Αμαλία Καλλινούς, μια αδελφή της Μαμάς, και ο σύζυγος αυτής κ. Καλλινούς, μέλος της Βελγικής Πρεσβείας εν Κωνσταντινουπόλει· οι κ.κ. Νικόλαος και Αλέξανδρος Φωτιάδης, εξάδελφοι της μητέρας μου, έμποροι· η κ. Ε. Παπαλαμπρινούδη· η κ. Πλέσσου και οι γιοι της.

»Θα περιγράψω αυτές τις προσωπικότητες προσεχώς, δηλαδή όταν θα έχω την τιμήν να τις γνωρίσω προσωπικά.

26 Ιουνίου: »Πρώτη Ημέρα στο “Castore”.

»Όλα έγιναν ήσυχα κι ωραία. Οι αποσκευές εστάλησαν στις 9 π.μ. εμείς επιβιβαστήκαμε στις 10:15 π.μ.

»Τώρα είναι 4 το απόγευμα. Η μαμά κάθεται σε μια πολυθρόνα στο κατάστρωμα. Εγώ σε μιαν άλλη μπροστά της, γράφοντας τούτες τις γραμμές στο πόδι στο γόνατο. Ο Πέτρος κι ο Αριστείδης μιλάνε με τον καπετάνιο εδώ δίπλα· ο Τζων κι ο Αλέκος κοιτάνε τα αραγμένα καράβια στο λιμάνι. Ο Πόλης κοιμάται στο σαλόνι.

[...]

»Οι καμπίνες μας είναι φριχτές – γεμάτες ζώφια. Η μαμά λέει ότι δεν θα μπορέσει να κοιμηθεί εκεί μέσα.

»Αύριο, στις 5 μ.μ. περίπου, το πλοίο θα σαλπάρει. Θα ήθελα να ξεκινήσει νωρίτερα. Θα ήθελα να ήμασταν ήδη μακριά από την Αλεξάνδρεια:

«Η πιο μεγάλη λύπηση είναι πως δεν αφήνω
τίποτα που να αξίζει δάκρυ».

8 Ιουλίου, Κωνσταντινούπολη: »Πέρασα τις δύο πρώτες μέρες στην καμπίνα μου υποφέροντας από ναυτία. Το πλοίο σταμάτησε στη Λέρο, τη Χίο, τη Σμύρνη και τη Μυτιλήνη. Έφτασε τη Δευτέρα 1η Ιουλίου στην Κωνσταντινούπολη. Η Κυρία Καλλινούς, ο Φώτιος ο αδελφός της Μαμάς και οι νεαροί Πλέσσοι ήρθαν να μας υποδεχτούν. Οι Πλέσσοι είναι όλοι τους ωραία παλληκάρια αλλά ο πιο όμορφος από τους τρεις είναι ο Τάσος.»

16 Ιουλίου: Συνθέτει σε αγγλική γλώσσα το στιχούργημα «Leaving Therápia». Η Θεραπεία ήταν ένα από τα ωραιότερα χωριά της ευρωπαϊκής όχθης του Βοσπόρου.

1883 Κατά την παραμονή του Καβάφη στην Κωνσταντινούπολη αρχίζει να εκδηλώνεται ο ομοσεξουαλισμός του, με τον εξάδελφό του Γ. Ψύλλιαρη (μαρτυρία της Ρίκας Σεγκοπούλου). Ο ποιητής είναι είκοσι χρονών· λέγεται ότι στην Κωνσταντινούπολη έμενε σε δύο διαφορετικές συγγενικές οικογένειες, ότι αυτές ζούσαν σε δυο διαφορετικές γειτονιές και δεν είχαν καλές σχέσεις μεταξύ τους· και ότι εκμεταλλευόταν αυτή την κατάσταση, που του επέτρεπε να περνά μια ολόκληρη νύχτα έξω, χωρίς να μπορούν να ελέγχουν τις κινήσεις του. Από γράμμα της νονάς του, Αμαλίας Πιταρίδου-Πάππου, φαίνεται πως αυτή την εποχή ο Καβάφης είχε την επιθυμία να γίνει πολιτικός ή δημοσιογράφος. Η νονά του, απαντώντας σε σχετική επιστολή του που δεν σώζεται, τον συμβουλεύει: «Με λέγεις ότι ετελείωσες τας σπουδάς σου, ακόμη δε δεν ήρχισες να εργάζεσαι, αλλ' η επιθυμία σου είναι να εισέλθης εις το πολιτικόν ή το δημοσιογραφικόν στάδιον, σε λέγω λοιπόν ότι εδώ τώρα διά το πολιτικόν στάδιον απαιτείται η σπουδή των νομικών διά να επιτύχη τις, και η απολαβή είναι πολύ μικρά, πολλοί δε πάντοτε οι ζητούντες θέσεις, το δημοσιογραφικόν ούτε αυτό με φαίνεται κατάλληλον διά σε, με συγχωρείς αν σε δίδω την γνώμην μου χωρίς να με την ζητήσης, αλλ' ως μεγαλυτέρα, αφού άπαξ με είπες την ιδέαν σου, δικαιούμαι ίσως να σε είπω τι σκέπτομαι, κρίνουςα εξ όσων βλέπω, τώρα εδώ οι περισσότεροι νέοι προσπαθούν περισσότερον, αν είναι δυνατόν, να επιτύχουν θέσιν τινά ή εις καμμίαν τράπεζαν, ή εις Βιομηχανικά καταστήματα, όπου ελπίζουν να προοδεύσουν, διά τούτο κρίνω ότι και διά σε, καλλίτερον θα είναι να επιτύχης άλλην εργασίαν.» (Λεύκωμα).

Την ίδια εποχή συναντά διάφορους συγγενείς και συγκεντρώνει αμφιμερείς πληροφορίες για το γενεαλογικό του δέντρο. Τις στέλνει στον αδελφό του Τζων, στην Αλεξάνδρεια, που συνθέτει κι εκείνος γενεαλογικό δέντρο.

1884 Αρχίζει να γράφει ποιήματα και πεζά. Ανάμεσά τους καταλέγονται τα ποιήματα: «Ο βεϊζαδές προς την ερωμένην του», «Dünya güzeli», και, σε αγγλική γλώσσα, τα πεζά: «Masks», «Romaic folk-lore of enchanted animals», «Persian manners», «Misplaced tenderness». Όλα αυτά θα παραμείνουν ανέκδοτα για πολλές δεκαετίες, εκτός από το τελευταίο, που θα δημοσιευτεί σε ελληνική διασκευή το 1886, υπό τον τίτλο «Οι απάνθρωποι φίλοι των ζώων». Από τα γράμματα που ανταλλάσσει με τον αδελφό του, Τζων, προκύπτει πως, κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Πόλη, είχε βαλθεί να μεταφράσει ολόκληρη την κωμωδία του Σαίξπηρ *Much ado about nothing*. Οι φίλοι του, Μικές Θ. Ράλλης και Στέφανος Στ. Σκυλίτσης (και οι δύο θα πεθάνουν νεότατοι κατά τα αμέσως επόμενα χρόνια), με γράμματά τους ενημερώνουν τακτικά τον Καβάφη για τα γεγονότα της γενέτειρας. «Ένα μεγάλο μέρος της αλληλογραφίας αφιερώνεται στην κοινωνική κίνηση της Αλεξάνδρειας.

»Μετά τα δραματικά συμβάντα των σφαγών, του βομβαρδισμού, της καταλήψεως της Αιγύπτου από τους Άγγλους, της φυγής και της επανόδου των Ευρωπαίων, οι δουλειές, το εμπόριο ξανάρχισαν κ' εφούντωσαν. Οι άνθρωποι που εκινδύνευσαν αισθάνθηκαν την ανάγκη των διασκεδάσεων, του γλεντιού. Η ανησυχία και ο φόβος που είχαν δοκιμάσει, η συμπίεση των συναισθημάτων τους, μετατρέπονταν τώρα σε άσβηστη δίψα απολαύσεων.

»Οι νεαροί αλληλογράφοι του Καβάφη έγιναν, προς χάριν του, χρονικογράφοι της Αλεξανδρινής «κωμωδίας». Ο Καβάφης περίμενε κ' εδιάβαζε με απληστία τα νέα που του μετέδιδαν οι φίλοι του.

»Η περιέργειά του ήταν μεγάλη κ' η παρακολούθηση από μακριά επεισοδίων σχετικών με πρόσωπα που ε γνώριζε καλά ήταν γι' αυτόν σαν τις περιπέτειες μυθιστορήματος που παρακολουθούσε τμηματικά.

»Παρελαύνουν ονόματα που τα πιο πολλά παρέμειναν, μέχρι σήμερα, στο προσκήνιο της κοσμικής δράσεως. Συναδινόι, Μπενάκηδες, Ασλάν, Ζερβουδάκηδες, Σαλβάγοι, Ζογκέμπ – όλοι ανήκουν στην πολύ πλούσια τάξη, δηλαδή, κατά την εθιμοταξία της κοσμοπολιτικής κοινωνίας της Αιγύπτου, στην αριστοκρατία. Όλοι αμιλλώνται μεταξύ των ποιος θα δώσει τα πιο πολυτελή γεύματα, τους κομψότερους χορούς, τις πιο εντυπωτικές δεξιότητες. Στις συγκεντρώσεις αυτές προσέρχονταν Άγγλοι αξιωματικοί του στρατού και ναυτικού, που δεν επρόφθαιναν να δέχονται προσκλήσεις.» (Βίος).

Ο άλλος φίλος, ο Τζων Ροδοκανάκης, του γράφει από το Λίβερπουλ, όπου στην αρχή σπούδαζε και μετά εργαζόταν σε βαμβακομεσιτικό γραφείο, και του διηγείται τις ερωτικές του περιπέτειες. Ο ίδιος ο Καβάφης αποφεύγει να εκθέσει στους φίλους του τα προσωπικά του, γεγονός για το οποίο εκείνοι διαμαρτύρονται: «Δεν μας γράφεις τίποτε για την ιδιαίτερη ζωή σου. Πώς μπορείς να είσαι τόσο μυστικός; Δεν μας έχεις εμπιστοσύνη ή τι διάβολο; Μια λέξη δεν μπορεί κανείς να βγάλη από σένα» του γράφει ο Σκυλίτσης (19.3.1883), μιλώντας και εξ ονόματος του Ράλλη.

- 1885** Γράφει τα ποιήματα «Όταν, φίλοι μου, αγαπούσα...» και «Το Νιχώρι». Ο τίτλος του δεύτερου ποιήματος αναφέρεται στο άλλοτε ελληνικό εξοχικό προάστιο στην ευρωπαϊκή όχθη του Βοσπόρου, όπου ο παππούς του, Γεωργάκης Φωτιάδης, είχε έπαυλη, στην οποία ο ποιητής διέμεινε οικογενειακά από τις αρχές του 1883 ως τον Οκτώβριο του 1885.

Τον Οκτώβριο επιστρέφουν με τη μητέρα του και τ' αδέρφια του, Αλέξανδρο και Παύλο, στην Αλεξάνδρεια. Τότε ο ποιητής «εγύρισε» στην ελληνική υπηκοότητα, εγκαταλείποντας την αγγλική προστασία που είχε αποκτήσει ο πατέρας του (*Σχεδιάσμα*). Μέχρι το 1892, που πιάνει δουλειά στις Αρδεύσεις, οι πληροφορίες που έχουμε για τη ζωή του Καβάφη στην Αλεξάνδρεια είναι ελλιπείς και ασαφείς. Φαίνεται να υποαπαχολείται σε διάφορες εργασίες (στην αρχή ως δημοσιογράφος, ύστερα ως μεσίτης, κοντά στον αδελφό του, Αριστείδη, μετά στο Χρηματιστήριο Βάμβακος και ως το 1889 ως άμισθος υπάλληλος στο Γραφείο Αρδεύσεων όπου, εν συνεχεία, μονιμοποιήθηκε).

Πιθανότατα το 1885 ή το 1886 γράφει το πεζό «Μία νύξ στο Καλιντέρι», που θα παραμείνει ανέκδοτο μέχρι το 1963.

- 1886** Έχει δημοσιογραφική ταυτότητα ως απεσπασμένος στην εφ. *Τηλέγραφος*, και επιδίδεται συστηματικότερα από πριν στη συγγραφή ποιημάτων και πεζών.

3 Ιανουαρίου: Στην εφ. *Κωνσταντινούπολις* δημοσιεύεται το πεζό «Το Κοράλλιον υπό μυθολογικήν έποψιν». Είναι το πρώτο κείμενό του που βλέπει το φως της δημοσιότητας. Υπογραφή: Κωνστ. Φ. Καβάφης. Τα πάσης φύσεως κείμενά του που δημοσιεύονται κατά την επόμενη δεκαετία υπογράφονται με ποικίλες παραλλαγές του ονοματεπωνύμου του. Το αρχικό του πατρωνύμου του (Π) εμφανίζεται για πρώτη φορά το 1899 και η τελική του υπογραφή (Κ. Π. Καβάφης) οριστικοποιείται το 1904. Το ενδιαμέσο «Φ» στις αρχικές υπογραφές του δηλώνει, κατά την κρατούσα άποψη, το επίθετο του παππού του, Γ. Φωτιάδης. Παρ' όλα αυτά, ο Βαγγέλης Καραγιάννης έχει υποστηρίξει ότι ο ποιητής είχε δύο μικρά ονόματα, Κωνσταντίνος και Φώτιος, σύμφωνα με όσα του είχε δηλώσει η Χαρίκλεια Βαλιέρι, ανιψιά του Καβάφη. Πάντως, το πιστοποιητικό γεννήσεως του ποιητή αναγράφει μόνο το Κωνσταντίνος ως μικρό όνομα. «Το γεγονός ότι το δεύτερο όνομα δεν αναφέρεται στο βαπτιστικό του» επιμένει η Βαλιέρι «δεν σημαίνει τίποτα. Και σε μένα, το δεύτερό μου όνομα Θεοδώρα, δεν αναφερόταν στο βαπτιστικό μου.»

12 Φεβρουαρίου: Συνθέτει το ποίημα «Έπος καρδιάς», το οποίο φέρει ιδιόχειρη χρονολόγηση: «Πρωϊά 12 Φεβρουαρίου 1886».

15/27 Μαρτίου: Στον *Έσπερο* της Λειψίας δημοσιεύεται το πρώτο του ποίημα, το «Βακχικόν». «Ο τίτλος του ποιήματος είναι πιθανότατα συνειδητή αναφορά στον φαναριώτη ποιητή των *Βακχικών* Αθανάσιο Χριστόπουλο, ο οποίος ασφαλώς ενέπνευσε στον Καβάφη ένα πεζογράφημα με τίτλο «Το βουνό», καθώς και ένα ποίημα με τίτλο «Αθανάσιος Χριστόπουλος» – το κείμενό του δεν σώθηκε.» (*Αποκηρυγμένα*).

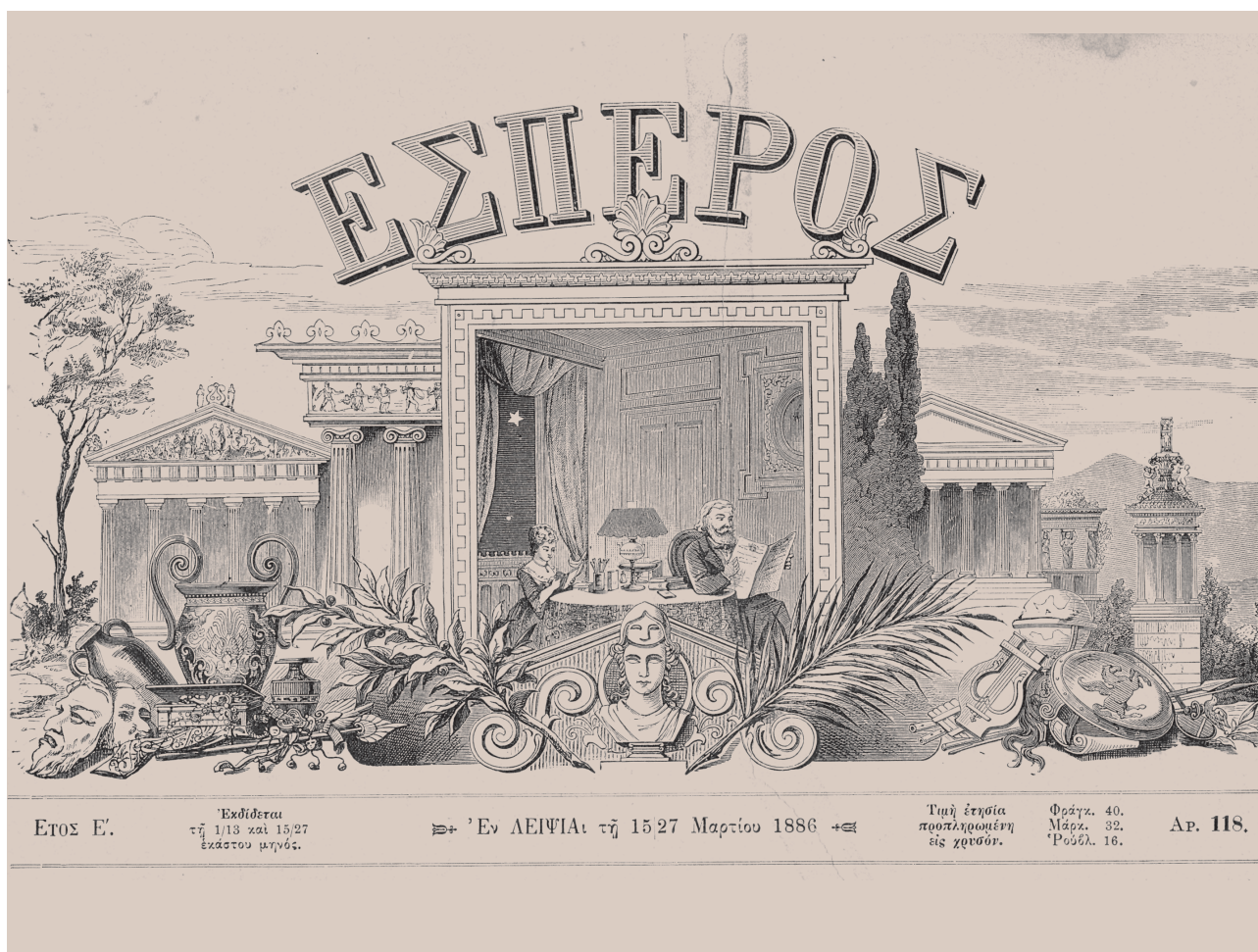
5 Απριλίου: Στην εφ. *Κωνσταντινούπολις* θα δει το φως της δημοσιότητας το πεζό του «Οι απάνθρωποι φίλοι των ζώων», που θα αναδημοσιευτεί στην *Ομόνοια* της Αλεξάνδρειας (21 Απριλίου/3 Μαΐου).

7 Απριλίου: Πεθαίνει ο φίλος του Στέφανος Στ. Σκυλίτσης σε ηλικία 19 ετών. Ο Καβάφης συνθέτει ποίημα «Τω Στεφάνω Σκυλίτση», το οποίο θα παραμείνει άγνωστο επί έναν ακριβώς αιώνα. Μαζί με το χειρόγραφο του ποιήματός του, ο ποιητής κρατά και το σχετικό δημοσιογραφικό απόκομμα της εφ. *Ταχυδρόμος* της 9ης Απριλίου, όπου περιγράφεται η κηδεία του φίλου του.

1/13 Ιουνίου: Στον *Έσπερο* της Λειψίας, στη στήλη αλληλογραφίας του περιοδικού, δημοσιεύεται η πρώτη συντομογραφημένη δημόσια αναφορά του ονόματος του ποιητή: «Κ. Φ. Κ[αβάφη]ν] Εις Αλεξάνδρειαν. Αποστέλλομεν Υμίν ευχαρίστως, εις απάντησιν της υμετέρας επιστολής, το παρόν του *Εσπέρου* τεύχος». Στο ίδιο τεύχος του περιοδικού δημοσιεύεται το ποίημά του «Μάταιος, μάταιος έρως».

15/27 Αυγούστου: Στον *Έσπερο* της Λειψίας, το ποίημα «Ο ποιητής και η μουσα». «Μετά τον Αύγουστο 1886 και έως τον Σεπτέμβριο ή Οκτώβριο 1891, ο Καβάφης δεν φαίνεται να δημοσίεψε ούτε ένα ποίημα. Αντίστοιχη αποχή παρατηρείται και στα πεζά του δημοσιεύματα.» (Αποκηρυγμένα).

Έσπερος Λειψίας.
Το τεύχος όπου δημοσιεύεται
το «Βακχικόν».

ΕΤΟΣ Ε'.

Έκδίδεται
τῇ 1/13 καὶ 15/27
ἐκάστου μηνός.

✠ Ἐν ΛΕΙΨΙΑ: τῇ 15/27 Μαρτίου 1886 ✠

Τιμὴ ἑτησία
προπληρωμένη
εἰς χροῖόν.

Φράγκ. 40.
Μάρκ. 32.
Ρούβλ. 16.

ΑΡ. 118.

1888 Από γράμματα φίλων του, φαίνεται ότι την εποχή αυτή ο Καβάφης δεν ήταν αποκλειστικά ομοφυλόφιλος. «Αφού μάλιστα ως αναγινώσκω, παρακολουθείς και τας μικροτέρας κινήσεις του πολυθελγήτρου φύλου και πολύ σωστά καθότι άνευ αυτών η ζωή είναι νεκρά» του γράφει ο δόκιμος του πολεμικού ναυτικού, Σπύρος Κοντογιάννης.

1889 Πεθαίνει στην Αλεξάνδρεια ο φίλος του Μικέ Ράλλης, σε ηλικία 23 ετών. Ημερολόγιο που κράτησε ο ποιητής (15-29 Σεπτεμβρίου), για την αρρώστια και τις τελευταίες ημέρες του φίλου του, πρωτοδημοσιεύτηκε από τον Παπουτσάκη στα *Πεζά*. Σημειώνει σχετικά ο Παπουτσάκης: «Μα δεν πρόκειται για καθαυτό ημερολόγιο, αλλά μάλλον για είδος χρονικού των δεκαπέντε ημερών αγωνίας του ποιητή για το φίλο του, που πέθανε στο άνθος της ηλικίας του, 23 μόλις ετών. Έχω την εντύπωση ότι οι σημειώσεις αυτές θα γράφτηκαν όλες μαζί, μάλλον από μνήμης, κι όχι μέρα με την ημέρα. Το συμπεραίνω από τη συγκινητική φράση της αρχής: “...του αγαπητού και μόνου αληθούς φίλου μου Μικέ Ράλλη”· και από την τελευταία φράση της Τετάρτης, 25ης Σεπτεμβρίου (δηλαδή έξι μέρες πριν πεθάνει ο Ράλλης): “Ήτο η τελευταία φορά όπου τον είδα ζωντανό”».

10 Νοεμβρίου: Κατά το μνημόσυνο του Μικέ Ράλλη, ο Κωνσταντίνος Παπαζής, διευθυντής του «Λυκείου Ερμής», απαγγέλλει εκτενές, έμμετρο «Ελεγείον», που θα εκδοθεί και αυτοτελώς την ίδια χρονιά στην Αλεξάνδρεια.

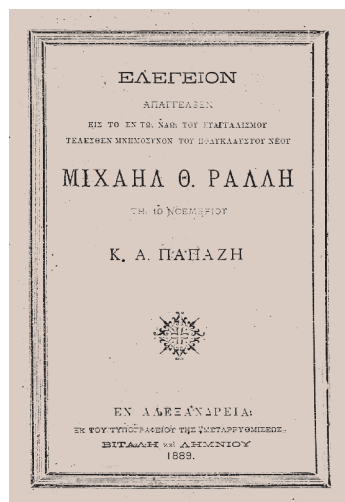
1891 17 Μαρτίου: Πεθαίνει ξαφνικά ο αδελφός του, Πέτρος-Ιωάννης, 40 χρονών, άγαμος. Οι εφημερίδες της Αλεξάνδρειας *Τηλέγραφος* και *Egyptian Gazette* περιγράφουν λεπτομερώς την κηδεία του. Ο Τσίρκας πιθανολογεί ότι η ανυπόγραφη περιγραφή του *Τηλέγραφου* είναι γραμμένη από τον ίδιο τον ποιητή. Αντίθετη άποψη διατύπωσε ο Βαγγέλης Καραγιάννης.

Θάνατος στο Λονδίνο του Γεωργίου Καβάφη, θείου του ποιητή, συνεταιρίου άλλοτε του πατέρα του. «Ήταν άνθρωπος με μεγάλη παιδεία· ήταν βέβαια ο σοφώτερος από τους συγχρόνους του Γραικούς εμπόρους της Λόνδρας [...]. Ήταν φίλος του Καίρη [...]. Για τον Κοραή είχε πολλήν υπόληψη» θα σημειώσει ο ποιητής στη *Γενεαλογία*. Εκτενέστερη περιγραφή του επιχειρεί ο Καβάφης στο *Memorandum*: «Ο Γεώργιος εγνώριζε άσφoga την γαλλική, την ιταλική, την λατινική και την αγγλική γλώσσα, τα δε νεοελληνικά του ήσαν έξοχα [...] Ο συγγραφεύς [=ο ίδιος ο Καβάφης] δεν μπόρεσε να καταλάβει ποτέ γιατί ο Γεώργιος δεν έγραψε βιβλία. Απ’ ό,τι είχε ακουστά περί αυτού, δεν υστερούσε διόλου ως προς την πνευματική δύναμη, ήταν ευρυμαθέστατος και οπωσδήποτε χειριζόταν την ελληνικήν με περισσότερη κομψότητα και σφρίγος, παρά ο Λέων Μελάς, λόγου χάριν, ο γαμβρός του, που την εποχή εκείνη ήταν ένας από τους διαπρεπείς ανθρώπους των γραμμάτων της νεοτέρας Ελλάδος [...] Ήταν υψηλός, όχι ωραίος, αλλά με όψη συμπαθητική και έκφραση που μαρτυρούσε σημαντική ευφυΐα.»

10 Απριλίου: Στο αλεξανδρινό περ. *Rivista Quindicinale di Scienza, Lettere e Arti*, όπου δημοσιεύονται κείμενα σε ιταλική, αγγλική και γαλλική γλώσσα, δημοσιεύεται το καθαφικό πεζό «Give Back the Elgin Marbles», με αφορμή τις απόψεις του Frederic Harrison περί επιστροφής στην Ελλάδα των Ελγινείων μαρμάρων, άποψη την οποία αντέ-

Γεώργιος Καβάφης, θείος του ποιητή
(Αρχείο Καβάφη)

Ο καθηγητής Κ. Α. Παπαζής νεκρολογεί τον μαθητή του, Μικέ Ράλλη.

κρουσε ο James Knowles, εκδότης του περ. *Nineteenth Century* στο οποίο εμφανίστηκαν και τα δύο πιο πάνω άρθρα. Ο Καβάφης ελέγχει τις απόψεις του James Knowles και με έντεχνο τρόπο τον ειρωνεύεται, χωρίς βέβαια να μπορεί να φανταστεί ότι το όλο θέμα της επιστροφής των μαρμάρων επρόκειτο να έρθει και πάλι στην επικαιρότητα περίπου έναν αιώνα αργότερα: «Εν τη εξάψει του ο κ. Νώουλς τι δεν λέγει! Εκθειάζει του Έλγιν την αρπαγήν. Μυκτηρίζει τον Βύρωνα. Σχετίζει την ευτελή υπεξαίρεσιν των μαρμάρων, προς τα ένδοξα τρόπαια του Νέλσωνος. Φρονεί ότι εάν επιστραφώσιν αι αρχαιοτάτες αύται, πρέπει ν' αποδοθώσιν επίσης η Γιβραλτάρη, η Μελίτη, η Κύπρος, η Ινδική – λησμονών ότι η κατοχή των χωρών εκείνων λογίζεται αναγκαία εις το Αγγλικόν εμπόριον ως και εις την ασφάλειαν ή ύπαρξιν του Αγγλικού κράτους, ενώ τα Ελγίνεια μάρμαρα εις ουδέν χρησιμεύουσιν άλλο ή εις τον ωραιισμόν και πλουτισμόν τού και άνευ αυτών ωραιοτάτου και πλουσιωτάτου Βρεττανικού Μουσείου. Ψέγει του κ. Χάρισσον την ορθοτάτην παρατήρησιν, ότι το κλίμα του Λονδίνου φθείρει τας γλυφάς των μαρμάρων και εκφράζει τον φόβον μη εάν μετακομισθώσιν εις Αθήνας καταστραφώσιν εν ενδεχομένη αναφλέξει του Ανατολικού ζητήματος – λησμονών ότι ο φρόνιμος άνθρωπος οφείλει να διορθώνη το ενεστός κακόν πριν φροντίση περί του μέλλοντος». Στο ίδιο θέμα θα επανέλθει ο ποιητής με επόμενα δημοσιεύματά του.

30 Μαρτίου/11 Απριλίου: Στην αθηναϊκή εφ. *Η Εθνική* δημοσιεύεται το πεζό «Τα Ελγίνεια Μάρμαρα», που αποτελεί συντομευμένη μορφή του αρχικού αγγλικού κειμένου.

29 Απριλίου: Στην ίδια εφημερίδα, «Νεώτερα περί των Ελγινείων Μαρμάρων», όπου μνημονεύονται και σχολιάζονται τα όσα ανταπάντησε στον James Knowles ο Frederic Harrison.

Αύγουστος: Όπως πιθανολογεί ο Γ. Π. Σαββίδης, τον μήνα αυτόν ή λίγο πριν, ο Καβάφης αρχίζει να συντάσσει ένα λεξικό, «να περιμαζέψω τες λέξεις μου, προς χρήσιν μου και χρήσιν – αν ήθελαν – των φίλων». Η εργασία αυτή θα τον απασχολήσει για πολλά χρόνια, ίσως μέχρι το 1917-1918, με συνολική συναγωγή περίπου 530 ασυνήθιστων λέξεων ή νεολογισμών, που συνοδεύονται και με παραθέματα φράσεων στις οποίες είχε συναντήσει τις λέξεις αυτές ή τους νεολογισμούς ο ποιητής. «Ένα προτέρημα έχει η συλλογή μου, και προτέρημα πολύ μεγάλο· τες “παραθέσεις”. Λεξικό χωρίς παραθέσεις, κατ’ εμέ, δεν είναι παρά μισό (και μήτε καν μισό) Λεξικό. Δεν αρκεί μόνον η ξηρή –και κάποτε αυθαίρετη– εξήγησις του λεξικογράφου διά μίαν λέξιν. Ο συγγραφεύς, ο συμβουλευόμενος λεξικά, θέλει να δει και πώς μεταχειρίσθηκαν την λέξιν άλλοι λογοτέχναι πριν απ’ αυτόν· και ποια δύναμιν έχει ή ποια μορφή παίρνει η λέξις μέσα στην φράσι.» (MK2).

Τον ίδιο μήνα, συνθέτει το ποίημα «Αλληλουχία κατά τον Βωδελαίρον». «Τούτο το ποίημα εγκαινιάζει την πρώτην ώριμη περίοδο δημιουργίας του Καβάφη (1891-1911). Εγκιβωτίζει σε μετάφραση (στίχοι 7-24), χωρίς να τηρεί το μετρικό σχήμα του πρωτοτύπου, το σονέτο “Correspondances” του Baudelaire, θεμελιακό κείμενο του μυστικιστικού συμβολισμού.» (Κρυμμένα).

Δέκα χρόνια μετά την πρώτη έκδοσή του και με αφορμή τη συμπλήρωση των 150 χρόνων από τη γέννηση και των 80 από τον θάνατο του μεγάλου ποιητή Κ. Π. Καβάφη, το βιβλίο αναφοράς *Ο βίος και το έργο του Κ.Π. Καβάφη* επανακυκλοφορεί, συμπληρωμένο με όσα νέα στοιχεία προέκυψαν εντωμεταξύ. Στις σελίδες του (με χρονολογική παράθεση των γεγονότων της ζωής του Αλεξανδρινού) ο αναγνώστης παρακολουθεί την αφετηρία και την εξέλιξη της ποίησής του και βλέπει τις προσωπικές του αντιδράσεις απέναντι στην ανθρώπινη μοίρα, απέναντι στον έρωτα και τον θάνατο. Το βιβλίο στηρίζεται στην πλουσιότετη καθαφική βιβλιογραφία και αξιοποιεί όλο το υλικό που έχει έρθει στο φως για τη ζωή και το έργο του ποιητή. Καταγράφονται πληροφορίες από το «Αρχείο Καβάφη» και παρατίθενται αποσπάσματα από σπάνια περιοδικά, δυσεύρετες εφημερίδες και επιστολές. Η πλούσια εικονογράφηση που συνοδεύει το κείμενο (φωτογραφίες, σκίτσα, γελοιογραφίες, χειρόγραφα) ανασυνθέτει το κλίμα της εποχής και παρακολουθεί τη δυσκολία της ελληνικής κριτικής να προσλάβει και να αναγνωρίσει την αξία της καινοφανούς ποίησης του Καβάφη. Πλήρης εργογραφία και ενημερωμένη μέχρι σήμερα επιλογή διεθνούς βιβλιογραφίας ολοκληρώνουν την έκδοση.

Δημήτρης Λασκαλόπουλος (Πάτρα 1939): Ποιητής και βιβλιογράφος. Σπούδασε νομικά στην Αθήνα. Έχει εκδώσει εννέα ποιητικές συλλογές και ισάριθμα βιβλία με μελετήματα για πρόσωπα, θέματα και περιοδικά της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Έχει δημοσιεύσει βιβλιογραφίες για τους: Γ. Σεφέρη, Γ. Κ. Κατσιμπαλή, Άγγελο Σικελιανό, Ρόδη Ρούφο, Οδυσσέα Ελύτη, Μανόλη Αναγνωστάκη, Νόρα Αναγνωστάκη, Αλέξανδρο Κοτζιά κ.ά. Βιβλία του για τον Καβάφη: *Κ. Π. Καβάφης, Σχέδια στο περιθώριο* (1988), *Παρωδίες καθαφικών ποιημάτων* (1998), *Ελληνικά καθαφογενή ποιήματα* (2003), *Βιβλιογραφία Κ. Π. Καβάφη* (2003), *Εις τα περίχωρα Αντιοχείας και Κερύνειας, Καβάφης-Σεφέρης* (2006), *Κ. Π. Καβάφης, Η ποίηση και η ποιητική του* (2013).

Μαρία Στασινοπούλου (Καλαμάτα 1945): Φιλολόγος, κριτικός λογοτεχνίας. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στην Αθήνα. Εργάστηκε στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Έχει εκδώσει: *Χρονολόγιο-Εργοβιογραφία Γιώργου Σεφέρη* (2000), *Πίσω από τις γραμμές, Σελίδες κριτικής* (2005), *Κυρία, με θυμάστε;* Αφηγήματα (2010), και έχει επιμεληθεί την τρίτομη έκδοση του *Κοινού Λόγου* της Έλλης Παπαδημητρίου (2003) και τον δεύτερο τόμο της *Αλληλογραφίας Γιώργου και Μαρώς Σεφέρη* (2005).

Στο εξώφυλλο έργο του Βασίλη Παπαγεωργίου

